

ABŞ təxribat texnologiyalarını yeniləyir, yığcam, çevik dəstələr formalaşdırılır

ABŞ özünün hədəfində olan ölkələri nəzarətdə saxlamaq üçün fərqli metodlardan faydalanır. Ən çox rast gəlinənlərdən biri də bu ölkələrdə müxalifət təşkilatlarının dəstəklənməsidir. Bunun üçün həm hüquqi əsas, həm də icra mexanizmi formalaşdırılıb. Çoxsaylı donör institutlar, yardım fondları yaradılıb. USAID, NED, Marşall Fondu, IREX və digər onlarca "beynəlxalq institutlar" məhz bu cür proqramların icraçıları olaraq meydana çıxıblar. Onlar zahirən "demokratik inkişafa dəstək vermək" adı altında fəaliyyət göstərirlər, bu məqsədlə "qrantlar verirlər". Reallıq isə budur ki, yerli icmaları maddi vəsaitlə şirnikləndirərək, legitim hakimiyyətlərə qarşı ictimai etimadsızlığa sövq edirlər.

Gürcüstan Dövlət Təhlükəsizlik Xidmətinin oktyabr ayında açıqladığı son məlumat bu mənada örnək nümunələrdən biridir. Bəlli oldu ki, USAID Tbilisidə "yerli QHT-lərlə birgə" "xəstələrə humanitar yardım göstərilməsi" mövzusunda təlimlər keçirib. Amma təlim iştirakçılarına "dövlət çevrilişi hazırlamağın metodları" öyrədilib.

"USAID-in dəstəklədiyi müxalifət qrupları" deyəndə, təkcə müxalifətdə olan siyasi partiyalar nəzərdə tutulmur. Düzdür, əvvəllər metodologiya fərqli olub. Ayrı-ayrı ölkələrdə təxribatçı əməllər törədilməsi üçün konkret siyasi təşkilatlarla əməkdaşlıq edilib. Siyasi partiyalara kənarından maddi vəsait göstərilməsi qanunla qadağan edildiyi üçün onların ətrafında yedək "QHT və KİV"-lər cəmləşdirilib. Həmin "QHT" və "KİV-lər"ə külli miqdarda "qrant vəsaiti" ayırmaqla, mərkəzdə dayanan siyasi partiyanın maliyyələşdirilməsi həyata keçirilib. 1990-cı illərdə, 2000-ci illərin əvvəllərində AXCP və Müsavat Partiyasının ətrafında dolaşan QHT və KİV-ləri hər kəs xatırlayır.

Son illərdə variant dəyişir. ABŞ-nin təxribat institutları öz metodlarını yeniləyirlər. İndi təkcə siyasi partiyaların və siyasi fiqurların üzərində fokuslaşmır, "QHT" və "KİV"-ləri hansısa siyasi partiyanın ətrafında cəmləyib onun vasitəsilə koordinasiya etmirlər. Həm də onlar milli düşüncəyə zidd olan, cəmiyyətin harmoniyasını poza bütünlük marginal qrupları dəstəkləyirlər. Məsələn, Azərbaycanda "radikal feminizm" in təşkilatlandırılıb aktivləşdirilməsində birbaşa iştirak edirlər.

Radikal feministlər ailə institutuna qarşı çıxırlar, qeyri-ənənəvi münasibətləri təbliğ edirlər, milli mənlilik şüurunun "geri zehniyyət" adlandırılır. Qərb institutları radikal feministləri dəstəkləməklə əxlaqdan, ənənədən kənar, milli mənliliyini unutmmuş cəmiyyət formalaşdırırlar. "Milli feministlər" in 8 mart 2020-ci ildə Bakıda keçirdikləri aksiya zamanı hansı rüsvayçılıqlara yol verdiklərini hər kəs xatırlayır.

"Feminist lider"lərdən olan Nərin Şahmarzadənin 2019-cu ildə qəfildən gündəmə çıxıb Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovu təhqir etməsi göstərdi ki, bu çevrəyə olanlar bir deyil, bir neçə istiqamətdən sifarişlər alırlar, cəmiyyəti çaşdırmaq üçün müxtəlif təyinatlı təxribatlar törədirlər.

Bu yöndə ən heyrtləndirici nümunələrdən biri də 44 günlük Vətən müharibəsi ərəfəsində üzə çıxdı. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın həyat yoldaşı Anna Akopyan hələ 2018-ci ildən başlatdığı "anaların sülh uğrunda imzası" kampaniyasını yenidən aktivləşdirdi. Guya Ermənistanın sülh istədiyini, Azərbaycanın isə buna qarşı çıxdığını sərgiləməyə çalışdı. Məsələ ondadır ki, Anna Akopyanın bu avontürüst fəaliyyətini dəstəkləyənlər sırasında "azərbaycanlılar" in da adı göründü. Kampaniyanı imzalayanlar sırasında 74 nəfər "azərbaycanlı" nin imzası ortaya çıxdı. Onların əksəriyyəti radikal feminizmin təmsilçiləri idilər.

Nəticə belə alınır ki, Qərb institutları radikal feminizmi dəstəkləyib təşkilatlandırmaqla, ölkədə ictimai-siyasi proseslərə müdaxilə etmək üçün yeni mexanizm hazırlayırlar.

2022-ci ildə Azərbaycanda "Media haqqında" qanun qəbul edilərkən Milli Məclis qarşısında "etiraz aksiyası" keçirildi. Bəlli oldu ki, həmin piket "jurnalistlərin etiraz aksiyası kimi" qələmə verilsə də, orada yalnız 2 nəfər "jurnalist" iştirak edib. Qalanları "feminist fəallar" olublar.

Bir sözlə, "milli feministlər" adı altında elə "çevik və işgüzar qrup" formalaşdırılıb ki, anti-Azərbaycan təyinatlı istənilən məsələdə istifadə olunub effekt verə bilsinlər. İndi eyni modelin digər sahələrdə də tətbiq edildiyi müşahidə olunur.

"Radikal feminizm" modeli KİV və QHT sektorunda tətbiq edilir

Sevinc Vaqifqızı "milli feministlər" in liderləri sırasındadır, radikal feminizmin təşkilatlandırılıb işlək hala gətirilməsində rol alıb. Amma o, paralel olaraq, Abzas.net xəbər portalının baş redaktorudur. Bu portal istisnasız olaraq anti-Azərbaycan məzmunlu dezinformasiyaların tirajlanmasını həyata keçirir. Məsələn, 22 iyun 2023-cü ildə Ermənistan JAM (news.am) və beynəlxalq KİV (JAM) məlumat yaydılar ki, "Abzas.net-in əməkdaşı Gədəbəy hadisələrini işıqlandıran zaman polislin ciddi zorakılığı ilə qarşılaşıb". Yəni Abzas.net-in təmsilçiləri xarici mediaya fakt ötürüdürlər ki, "Gədəbəydə gərginlik var. Həmin hadisələri işıqlandırmaq istəyən jurnalistlərə təzyiqlər göstərilir". Xarici KİV-də həvəslə tirajlanan, "Gədəbəy hadisələrini işıqlandıran jurnalistlərə qarşı zorakılıq edilib" başlıqlı məqalə "Abzas Media"nın əməkdaşı Nərgiz Absalamova və "Amerikanın səsi" nin jurnalisti Nigar Mübarizə istinadla qurulmuşdu.

Abzas.net saytının baş direktoru Ülvi Həsənlidir. "Feminist qrup" ABŞ səfirliyində aksiya keçirib "Gədəbəy hadisələri zamanı zərərçəkmişlərin hüquqlarını müdafiə edəndə" Ülvi Həsənli də onların cərgəsində göründü. Onun da radikal feministlərlə əlaqəli işlədiyi üzə çıxdı.

Ülvi Həsənlinin bu qrupda görünməsi təsadüfi deyil. O, müxalifətçi gənclərin birliyi olan NİDA vətəndaş hərəkatının qurucularındandır. 2016-cı ildə "Gül bayramı" ifadəsini "Qul bayramı" ifadəsinə çevirib kampaniya apararlardan biri olub. Bu hərəkatınə görə "təxribatçı şəbəkə" nin diqqətini çəkib - əlaqələr qurulub, yeni platformalara gətirilib.

İndi onun vasitəsilə radikal feministlərin qrupundan uzanan xətt "KİV sektoruna" ötürülür, buradan da QHT sektoruna çatdırılır. Amma proses bununla tamamlanmır.

Radikal feministlərin digər bir təmsilçisi - Xədicə İsmayıl "Toplum TV"-nin baş redaktorudur. Bu TV-nin rəsmi təsisçisi isə özünü media üzrə hüquqi ekspert kimi təqdim edən Ələsgər Məmmədli dir. "Arqument.az" saytı da onun kurasiyasındadır. "Arqument.az" saytının baş redaktoru Şəmsad Ağə paralel şəkildə "Toplum TV" nin redaktorudur.

"Toplum TV" nin redaksiyası "Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" nun (DTİ) ofisində yerləşdirilib. Beləliklə, "Toplum TV" nin DTİ-i ilə koordinasiyası təmin edilib.

"Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" nun təsisçisi Akif Qurbanovdur. Bu təşkilat 406331063 identifikasiya kodu ilə "müstəqil qeyri-hökumət

təşkilatı" qismində Gürcüstanda da qeydiyyatdan keçirilib.

Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu beynəlxalq layihə olan "Fakt Yoxla"nın Azərbaycan təmsilçisidir. Rəsmi məramnaməsində göstərilir ki, "Fakt Yoxla" ("Fact Check") layihəsi ictimaiyyətin informasiya manipulyasiyasına məruz qalmasının qarşısının alınması məqsədilə yaradılıb, ictimai-siyasi fiqurların səsləndirdikləri ifadələrin həqiqətə uyğun olub-olmadığını, siyasətçilərin vədlərinə əməl edib-etmədiklərini yoxlayır. Həmçinin ölkələr üzrə qanunvericiliyi monitorinq edir, qanunların praktikada nə dərəcədə səmərəli tətbiq edildiyinə ictimai nəzarəti həyata keçirir və sair. Amma rəsmi elandan fərqli olaraq, sayt adətən özü balans prinsipi ni pozur, informasiya manipulyasiyasına yol verir. Ümumilikdə ictimai-siyasi fiqurların ifadələrini yoxlamalı olsa da, Azərbaycanda daha çox iqtidar mənsublarının və iqtidaryönlü şəxslərin çıxışlarını araşdırır, sonda onların "yalan danışdıqlarını" bildirir. Müxalifət təmsilçilərini araşdırır, araşdıranda da onların "doğru danışdıqlarını" bildirir. Beləliklə, o, siyasi müxalifətin raporuna çevrilir.

Göründüyü kimi, Abzas.net şəbəkəsinə bənzər olan daha bir çevik şəbəkə "Toplum TV" redaksiyasının ətrafında, digəri isə "Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" nun çevrəsində qurulub. Abzas.net-in baş direktoru Ülvi Həsənli həm KİV, həm QHT təmsilçisi olduğu kimi, Akif Qurbanov da həm KİV, həm də QHT sektorunda təmsil olunur.

Bu şəbəkələr ayrı-ayrılıqda qurulmuş kimi görünənlər də, sonda eyni nöqtədən idarə olunduqları üzə çıxır. Ən maraqlı nüans da ayrı-ayrı göründüyü ehtimal edilən bu şəbəkələr arasında əlaqələndirici bağların necə qurulmasıdır. Həmin bağlar nəzərdən keçiriləndə bu şəbəkələrin nə məqsədlə yaradıldığı və haradan idarə edildiyi bəlli olur.

Akif Qurbanovun (DTİ) rəsmi təmsilçisi olduğu beynəlxalq "Fact Checking"/ "Fakt Yoxla" saytının baş redaktoru Leyla Mustafayevadır. O, bir zamanlar Gürcüstandan Azərbaycana qanunsuz qrant vəsaiti keçirdiyinə görə həbs edilməsi Əfqan Muxtarlının həyat yoldaşıdır. Leyla Mustafayevanın adı paralel şəkildə Abzas.net saytının adminləri sırasındadır. Bu kontekstdə yanaşsaq, Leyla Mustafayeva "Abzas.net" şəbəkəsi ilə "Toplum TV" şəbəkəsi, o cümlədən "Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" arasında əlaqələndirici şəxslərdən biri kimi görünür. Amma o, bu yöndə yalnız və qərarverici şəxs deyil. Koordinasiyaedici mərkəzin kökü daha dərinədir.

Təlimatçı mərkəzlərin kökü ABŞ və Avropa İttifaqına bağlanır

Məsələ ondadır ki, "Fakt Yoxla" layihəsinin Azərbaycan seqmenti OCCRP-nin (Korrupsiya və Mütəşəkkil Cinayətçilik Hesabatı Layihəsi) bir qolu kimi fəaliyyət göstərir. Leyla Mustafayevanın LinkedIn şəbəkəsində yerləşdirilmiş CV-sində görünür ki, o, "Fakt Yoxla"nın baş redaktoru olmaqla yanaşı, həm də Korrupsiya və Mütəşəkkil Cinayətçilik Hesabatı Layihəsinin (OCCRP) Cənubi Qafqaz ofisində çalışır. İCİJ (Beynəlxalq Araşdırmaçı Jurnalistlər Şəbəkəsi/Konsorsiumu), "Meydan TV", Müharibə və Sülh İcmalları İnstitutu ilə əməkdaşlıq edir.

L.Mustafayeva Gürcüstan İctimai İşlər İnstitutunun (GİPA), eyni zamanda "OCCRP" in Riqadakı Media Tədqiqatları Mərkəzi ilə birgə təşkil etdiyi "araşdırma jurnalistikası" proqramının məzmunudur. Faktları uzlaşdıranda belə görünür ki, Leyla

Mustafayeva Abzas.net şəbəkəsi, "Toplum TV" şəbəkəsi, "Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" ilə OCCRP-nin, İCİJ-nin, Fact Checking-in koordinasiyasını həyata keçirir. Nəzərə ala ki, "Toplum TV" nin hazırkı baş redaktoru Xədicə İsmayıl da OCCRP ilə sıx əməkdaşlıq edən şəxslərdən biridir. Beləliklə, çevrə tamamlanır. Bəlli olur ki, Abzas.net şəbəkəsi, "Toplum TV" şəbəkəsi, "Demokratik Təşəbbüslər İnstitutu" və onların ətrafında olanlar OCCRP-nin, İCİJ-nin Azərbaycan üzrə yerli seqmenti qismində fəaliyyət göstərirlər. Fərq ondadır ki, bu qurumlar təkcə informasiya platformalarında çalışmırlar. Zərurət olanda radikal feministlər qismində küçələrə çıxıb etiraz aksiyaları keçirirlər, siyasi tələblərə qoşulurlar.

OCCRP-nin Azərbaycana necə münasibət bəslədiyi hər kəsə bəllidir. "Azərbaycan landromatı", "Pandora sənədləri" kimi təxribatçı və yalançı hesabatlar hazırladırb ölkəmizin adını beynəlxalq qalmaqlara qatan bu qurumdur. OCCRP-nin özü isə USAID və Soros Fondunun "müştəək layihəsi" kimi ortaya çıxıb. ABŞ 2016, 2018 və 2021-ci illərdə OCCRP- İCİJ - "Transparency International" üçlüyü vasitəsilə Azərbaycana qarşı "uğurlu qarayaxma kampaniyası" apara bilib. 2016-cı ildə bu üçlük müştəək şəkildə TANAP və TAP layihələrini, "Cənub qaz dəhlizi"ni vurublar. Azərbaycanın "Cənub qaz dəhlizi" nin reallaşdırılmasının qarşısını almaq üçün ölkəmizi beynəlxalq kredit təşkilatları ilə üz-üzə qoymağa çalışıblar, Azərbaycanla MSSŞ-nin (Mədən Sənayesində Şəffaflıq Təşkilatı) arasında münasibətləri gərginləşdiriblər. Azərbaycanın "radikal müxalifət" düşürgəsi də prosesin içində olub. "Milli Şura" - AXCP cütlüyü Avropa Şurasına müraciət edərək, "Transparency International" - OCCRP - İCİJ üçlüyü tərəfindən hazırlanmış hesabatların ciddiyyə alınmasını, Azərbaycan üzrə araşdırmalar aparılmasını tələb ediblər. 2016-cı ildə gerçəkləşdirilən kampaniya bənzər şəkildə, fərqli mövzular üzrə 2018-ci ildə və 2021-ci ildə təkrar olunub.

Göründüyü kimi, ABŞ-nin təxribat maşını indi təkcə siyasi partiyalar, siyasi fiqurlar üzərində iş qurub qondarma KİV və QHT-ləri onlara yedək vermirdir. Əksinə, qondarma QHT və KİV-lərdən ibarət yığcam, çevik dəstələr formalaşdırır, bu qrupların ipini öz əlində saxlayır. Zərurət yarananda onları bir araya gətirir, lazımı olanda müstəqil şəbəkələr kimi aktivləşdirir. Bu qruplardan həm informasiya savaşında, həm də siyasi proseslərdə təzyiq vasitəsi kimi istifadə edir.

ABŞ bu təxribatçı kampaniyaların uğurlarından ruhlanıb, USAID-in direktoru Samanta Pauerin dili ilə 2022-ci ilin iyun ayında "Demokratiya doktrinası"nın "yenilənmiş elementləri"ni açıqlayıb. Bildirilib ki, yenilənmiş "Demokratiya doktrinası" imkan yaradır ki, ABŞ "demokratiya şərtləri"nin göründüyü ölkələrə diqqətini artırsın, yerli təşəbbüsləri dəstəkləsin. "Demokratiyanın şərtləri" deyəndə S.Pauer 4 mühüm ələmətin adını çəkib. Buraya "demokratik üsyanlar", "perspektivli avtkratik varislər", "bloklamı hakimiyyətin ələ keçirilməsi" və "həllədiçi seçkilər" daxildir.

Strategiyadan belə nəticə çıxır ki, ABŞ USAID vasitəsilə xarici ölkələrə nəzarəti gücləndirmək niyyətindədir. Samanta Pauer tərəfindən elan edilmiş bu proqram əslində ABŞ-nin yeni "məxməri inqilablar" strategiyası kimi də xarakterizə oluna bilər. Deməli, qarşdakı illərdə dünyanı yeni təlatümlər gözləyir.

ABŞ-nin yenilənmiş "Demokratiya doktrinası" və "antikorrupsiya strategiyası"nda USAID, jurnalistlər

və QHT-lər üçün yeni imkanlar yaradılır. "Korrupsiyaya qarşı mübarizə"də fəallıq göstərən "jurnalist" və "QHT-lər" üçün "Çempionlar Mükafatı" hazırlanır. Həmçinin onların ehtiyaclarını ödəmək üçün yeni fond təqdim edilir. USAID-in koordinasiyası ilə qurulan "Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Fondu" KİV və QHT-lərə, araşdırmaçı agentlərə yardım göstərir. Fondun ilkin maliyyəsi 424 milyon dollardır.

Bu məqalədə USAID üzərində diqqətlə dayanmağımızın səbəbi təkcə onun güclü imkanları, ABŞ-nin vuran əli olması ilə bağlı deyil. Əlbəttə, bu özü də mühüm faktordur. USAID təqribən 27 milyard dollar məbləğində büdcəyə malik olmaqla, dünyanın ən böyük "yardım" təşkilatıdır. Təkcə 2023-2025-ci illər üzrə "müxtəlif ölkələrdə vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna dəstək vermək üçün" 9 milyard dollarlıq büdcə nəzərdə tutulub. USAID fəaliyyətini "Vətəndaş cəmiyyətlərinin inkişafına töhfə vermək" adı altında pərdələyir. Reallıqda isə siyasi proseslərə müdaxilə edir, cəmiyyətlərdə qarşıdurma yaratmağa çalışır.

Məsələ odur ki, qurumun rəhbəri olan Samanta Pauer qatı ermənipərəstdir. Övladının adını "erməni soyqırımının" şərəfinə adlandırıb, Ruben Vardanyanla yaxın dostluq münasibətində olub, onun tədbirlərində çıxış edib. Ruben Vardanyan Qarabağda həbs edilib Bakıya gətiriləndən sonra Samanta Pauer özü şəxsən Bakıya gəlib, danışıqlar aparıb. Samanta Pauerin sifariş verdiyi "Demokratiya doktrinası"nı hazırlayan işçi qrupun rəhbəri də ermənidir.

USAID Azərbaycanda milyonlarla dollar məbləğində layihələr həyata keçirib. Onun layihələrinin bəziləri Avropa İttifaqı xətti ilə icra olunan layihələrlə sinxronluq təşkil edir. Belə layihələrdən biri də "Regionlarda gənclərin öyrənilməsi, öyrədilməsi və fəallaşdırılmasıdır". Layihənin rəsmi məqsədi "13-18 yaşarası yeniyetmələrin media savadlılığının artırılması, məktəbdənkənar vaxtlarının səmərəli keçirilməsinin təmin edilməsidir". Diqqət yetirəndə görünür ki, bu layihə çərçivəsində uşaqların mobilizasiyası cəhdləri, gələcəkdə xüsusi maraqlar çərçivəsində təbiiyə edilmələri istəyi vardır. Maraqlıdır ki, II Qarabağ savaşının gedişində Gəncənin, Tərtərin, Bərdənin və digər şəhər və kəndlərimizin müllki əhalisi raket atəşinə tutulanda nə USAID-dən səs çıxdı, nə də Qərbdən bir dəstək gəldi. Qərbin indiki məqamda Qarabağətrafi rayonlarda "13-18 yaşarası yeniyetmələri təlimatlandırmasında" məqsədi nədir? Fikrimizcə, təlimlərin məxsusi olaraq Qarabağətrafi rayonların gəncləri üçün nəzərdə tutulması özü-özlüyündə layihə müəlliflərinin əsas məramını ortaya çıxarır.

Belə görünür ki, USAID təkcə KİV, QHT sektoruna, müxalifət partiyaları platformalarına müdaxilə etməklə kifayətlənmir. "Feministlər", "gənclər" və digər bu kimi sosial zümərələr üzərindən cəmiyyətə birbaşa çıxış əldə edir.

Maraqlı nüanslardan biri də bu məqamda ortaya çıxır. Azərbaycan 2014-cü ildən etibarən "Qrant haqqında qanunu" sortləşdirib, milli maraqlarla uzlaşmayan xarici qrantların ölkəyə gətirilməsini məhdudlaşdırmaq üçün mexanizmlər tətbiq edib. İndi bəlli olur ki, milli maraqlarla ziddiyyət təşkil edən qrant vəsaitləri nöinki məhdudlaşdırılmayıb, əksinə, cəmiyyətin daha dərin qatlarına işləyib. Görünən budur ki, Qərb institutları qanunsuz qrantların ölkəyə gətirilib realizə olunması üçün variantları yeniləyiblər. Qanunsuz qrantların ölkədə reallaşdırılması üçün hansı metodlardan istifadə edilir?